

Міністерство внутрішніх справ України
Національна поліція України
Національна академія внутрішніх справ
Наукова лабораторія з проблем психологічного забезпечення та
психофізіологічних досліджень

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФАЙЛІНГУ
В СЛІДЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації

Київ 2019

Зміст

Вступ	2
Теоретико-методологічні та історичні витоки застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності	4
Застосування технологій профайлінгу в інформаційно-пошукових слідчих діях: складання психологічного профілю в умовах невизначеності	13
Застосування технологій профайлінгу в інформаційно-комунікативних слідчих діях в умовах взаємодії з учасниками досудового розслідування	22
А) Визначення психологічних типів	24
Б) Визначення психологічних станів та намірів	32
Висновки	36
Список використаних джерел	39
Додаток	42

Вступ

У процесі розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, виникає низка проблемних питань, що потребують використання сучасних технологій. Однією з таких технологій, здатних допомогти правоохоронцям, у тому числі слідчим, у їхній професійній діяльності є профайлінг.

Термін профайлінг (від англ. *«profile»*) – це технологія оцінки та прогнозування поведінки людини за допомогою аналізу найбільш інформативних ознак: характеристик зовнішності, невербальної та вербальної поведінки тощо.

Під профайлінгом також розуміють практику поліції, за якої певний набір характеристик (профілів) використовують для пошуку та затримання особи, яка вчинила злочин (кримінальний профайлінг), чи для виявлення осіб, які, ймовірно, причетні до злочинної діяльності (поведінковий профайлінг) [1, с.13]. Обидва напрями профайлінгу – кримінальний та поведінковий, актуальні для слідчої діяльності в якості додаткових методів розкриття, розслідування та профілактики правопорушень.

Проведене навесні 2019 року фахівцями наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень Національної академії внутрішніх справ емпіричне дослідження дозволило з'ясувати особисту думку слідчих щодо різних аспектів застосування ними зазначеної технології під час досудового розслідування. Опитування (анкетування) проводилося за розробленою анкетною «Експертне оцінювання ефективності застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності». Вибірку склали 21 слідчий (з них третина – жінки), які проходили курси підвищення кваліфікації на базі Національної академії внутрішніх справ. Отримані результати представлені у додатку (див. Додаток А).

Згідно з отриманими результатами 43% респондентів застосовували технології профайлінгу при розслідуванні більшості кримінальних проваджень, 14% – при розслідуванні кожного кримінального провадження і

лише 9% – ніколи не використовували дану технологію у своїй професійній діяльності.

Найчастіше слідчі ознайомлювалися з технологіями профайлінгу шляхом набуття власного професійного досвіду та завдяки вивченню досвіду колег, і лише кожен п'ятий опитаний – у закладі вищої освіти чи завдяки самоосвіті. З числа опитаних 64% зазначили, що під час підвищення кваліфікації питання застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності не висвітлювалися, однак 95% респондентів вважають ефективним застосування технологій профайлінгу у слідчій діяльності.

Таким чином, технології профайлінгу в слідчій діяльності набувають широкого застосування. Прикладне значення технологій профайлінгу на етапі досудового розслідування вбачається при складанні психологічного профілю ймовірного злочинця; висуванні версій по злочину; розкритті злочину по «гарячих слідах», а також при складанні психологічного портрету особи, з якою слідчий взаємодіє під час слідчих (розшукових) дій, з метою визначення її актуальних психоемоційних станів та прогнозування вірогідної поведінки чи намірів.

Теоретико-методологічні та історичні витоки застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності

«Людина – не що інше, як низка її вчинків».

Георг Гегель.

Історія вмінь, які іноді називають «створенням портрету», «профілюванням» налічує багато років. Перша спроба профілювання правопорушників була здійснена ще у 1876 році, коли італійський кримінолог, лікар та психіатр Чезаре Ломброзо (Cesare Lombroso, 1835-1909) опублікував свою роботу «Злочинна людина». У своїй видатній праці вчений стверджував про наявність певних фізіогномічних характеристик, притаманних «вродженому злочинцю», котрі істотно відрізняються від характеристик нормальної людини. Він навіть підкреслював ідею вродженості самих типів злочинців (зłodіїв, гвалтівників, убивць, шахраїв).

Чезаре Ломброзо виділив чотири типи злочинців: 1) природжених; 2) випадкових; 3) по пристрасті; 4) душевнохворих. Для кожного із зазначених типів вченим були виокремлені характерні особливості будови черепа, рис обличчя, що дозволяло виявити їх серед інших людей з метою ізоляції від суспільства та навіть фізичного знищення.

Досліджуючи антропологічні властивості злочинців як такі, що спадково передаються, Ломброзо порівнює злочинця з дикуном, відзначаючи в них спільні риси (брак моральності, розвиненого мислення тощо). Це була своєрідна теорія атакізму особистості злочинця, до якої вчений ще додав ознаки епілепсії та морального божевілля [2, с.364]. Незважаючи на те, що дана концепція зазнала гострої критики з боку криміналістів та антропологів, – це була перша спроба знайти наукове підґрунтя ідеї прогнозування злочинів та злочинців.

У 1879 році французький поліцейський, юрист та біометричний дослідник Альфонс Бертільон (Alphonse Bertillon, 1853-1914) розробив метод антропометрії, який згодом отримав назву «бертільонаж», сутність якого

полягала у вимірюванні різних частин тіла: зросту, діаметру голови, довжини тіла, кінцівок, розміру стоп тощо. Отримані дані заносилися вченим в спеціальну антропометричну картку, у якій також зазначалися колір райдужної оболонки лівого ока та особливі прикмети (рубці, плями, пухлини, дефекти пальців, татуювання тощо). Згодом систему вимірювання людини А. Бертільон доповнив впізнавальною (сигналетичною) фотозйомкою, тобто фотографуванням особи в анфас, правий профіль та $\frac{3}{4}$ оберту голови в обидва боки.

У 1882 році цей метод був запроваджений у Франції в повсякденну поліцейську практику. Завдяки новому методу, А. Бертільону вдалося ідентифікувати чималу кількість злочинців [3]. Крім цього А. Бертільон запропонував складати зі слів очевидців злочину «портрет» злочинця, використовуючи для цього спеціальну термінологію, що забезпечувало однозначне розуміння ознак зовнішності людини. Так виник метод «словесного портрету», який досі використовується у слідчій, оперативно-розшуковій та експертній практиці.

Вперше розглядати особистість злочинця під кутом зору вчинених ним правопорушень, запропонував австрійський юрист, кримінолог, засновник криміналістики, один з фундаторів кримінальної психології Ганс Гросс (Hans Gross, 1847-1915), якого по праву можна назвати засновником кримінального профайлінгу. Відповідно до його теорії, кожна дія є відображенням особливостей характеру людини, її думок, цінностей, переконань [4, с.296].

У своїй праці «Керівництво для судових слідчих, чинів жандармерії та поліції» (1893) вчений стверджував, що кожному злодієві притаманний певний характерний стиль поведінки, від якого він рідко відходить і якого він не в змозі повністю позбутися. Вчений наголошував, що ця риса є настільки очевидною, що навіть аматор може визначити її без труднощів, проте, початківець не здатен групувати, диференціювати або використовувати те, що спостерігає.

Перший профіль злочинця було створено детективами, які вивчали особистість серійного вбивці Джека-різника (протягом 1880-х років наводив жах на мешканців Уайтчепеля (району Лондона). Поліцейський хірург Томасом Бонд проводив комплексне дослідження результатів вбивств, під час якого він намагався відтворити обставини злочинів та інтерпретувати модель поведінки злочинця, запропонував використовувати поняття «профіль» – характер особистості злочинця [5, с.36].

Німецький психіатр та психолог Ернст Кремчер (Ernst Kretschmer, 1888-1964) досліджував взаємозв'язок між будовою (конституцією) тіла людини та її схильністю до протиправної поведінки. Вчений виділив чотири конституціональних типи і, як наслідок, найбільш вірогідні моделі протиправної поведінки: 1) астенична будова тіла – схильність до крадіжок, шахрайства; 2) атлетична будова тіла – схильність до насильницьких злочинів; 3) пікнічна будова тіла – схильність до шахрайства, але також можливе застосування насилля; 4) змішаний тип – схильність як до злочинів проти суспільства, так й до насильницьких злочинів [4, с. 296].

Американський лікар, психолог Уільям Шелдон (William H. Sheldon) також стверджував, що існує тісний зв'язок між типом будови тіла людини та її темпераментом. Свою теорію вчений перевіряв на звичайних учнях коледжу, неповнолітніх правопорушниках і дійшов висновку про наявність зв'язку між мезоморфним типом будови тіла і злочинністю.

Конституційна типологія У. Шелдона виглядає таким чином:

1. Ендоморфний тип – з великим животом, значними жировими відкладеннями на плечах і стегнах, слабкими кінцівками. За характером вони товариські і поступливі, привітні, люблять комфорт, легко проявляють свої почуття. У складних ситуаціях потребують спілкування. Не люблять напруги, а в стані сп'яніння стають чутливими і м'якими.

2. Мезоморфний тип – могутня статура, груди «колесом», квадратна голова, широкі долоні і ступні. Такі люди неспокійні, нерідко агресивні, люблять пригоди. Досить потайливі у почуттях і думках. У поставі й діях

цей тип людей проявляє впевненість; складні життєві ситуації прагнуть вирішувати поведінково, через зміну світу навколо себе. У стані сп'яніння такі люди настирливі й агресивні.

3. Ектоморфний тип – худорлявий і високий, зі слабо розвиненими внутрішніми органами, худорлявим обличчям, вузькою грудною клітиною, тонкими довгими кінцівками. Це люди загальмовані й інтровертні, нетовариські, потайливі. У їхній поставі відчувається скутість. У важких ситуаціях схильні до самотності. Найпродуктивнішим і щасливим для них переважно виявляється пізній період життя. Під дією алкоголю практично не змінюють своєї звичної поведінки і стану.

Типологію У.Шелдона вважають найбільш обґрунтованою і статистично підтвердженою серед конституційних типологій, а проведене ним дослідження стало вагомим внеском у спробі передбачити особистість злочинця та протиправну поведінку [6].

У 50-х р.р. XX ст. психологічний профайлінг як метод криміналістики використав американський психіатр та кримінолог Джеймс Бруссел (James A. Brussel, 1905-1982). Слідчі поліції Нью-Йорку звернулися до нього по допомогу у зв'язку з розслідуванням серії вибухів у різних районах міста, які були вчинені протягом 1946-1956-х рр. Вивчивши матеріали справ, фотографії з місць подій, листи злочинця, які той регулярно відправляв в міські газети з повідомленням про свої наміри вчинити злочин, Д. Бруссел склав максимально точний психологічний профіль особистості злочинця. Так поліція затримала Джорджа Метескі – «Божевільного бомбера». Поліцейські були вражені тим, наскільки складений профіль збігся з психологічними і зовнішніми особливостями злочинця [7, с. 48-52; 8]. Застосований Д. Брусселом метод згодом отримав назву «психолінгвістичний аналіз тексту».

Після роботи Джеймса Бруссела, на початку 1970-х р.р. аналітики Федерального бюро розслідувань (ФБР) США почали систематично застосовувати надбання психологічної науки щодо профілювання злочинів та

злочинців. У 1974 році у ФБР був створений науковий відділ поведінкового аналізу (the FBI's Behavioral Science Unit (BSU)) [9], метою якого було вивчення серійних випадків зґвалтування та вбивств. Першими спеціалістами-профайлерами цього відділу були Ховард Тетен (Howard Teten) та Піт Муллани (Pat Mullany), до яких у 1975 році приєдналися Роберт Ресслер (Robert Ressler), агент Джон Дуглас (John Douglas) – «батько» профайлінгу та інші. Спільними зусиллями вищезазначених спеціалістів проводилася розробка нового методу розкриття злочинів за допомогою складання психологічного портрета. Новий метод отримав назву «психологічний профіль» або «психопрофілювання». Вперше з'явився термін «профайлінг», а людину, що займається складанням таких профілів, стали називати «профайлер». Саме цей період часу можна визначити як початок історії сучасного профайлінгу, а вищезазначених фахівців – піонерами профайлінгу [8].

Новий метод був впроваджений в практичну діяльність ФБР, а при Національній академії ФБР США були відкриті курси з кримінальної психології (FBI Applied Criminal Psychology) для агентів ФБР.

Модель ФБР (США) заснована на комп'ютерній базі даних, що використовує типологію злочинців. Дана модель вимагає великого обсягу інформації по розслідуваному злочину, – складений профіль може відображати великий ряд припущень, що стосуються характеристики правопорушника. Для створення профілю підключають вже досвідчених навчених фахівців.

У 1979 році керівництво ФБР призначило Джона Дугласа головою програми досліджень «Особистісно-злочинне профілювання» і вже у 1984 році він організував Національний центр аналізу насильницьких злочинів (National Center for the Analysis of Violent Crime (NCAVC) при Академії ФБР (Куантико, штат Вірджинія). Основне завдання цього центру – ідентифікація та відстеження серійних вбивць.

Таким чином, програма психологічного кримінального профайлінгу отримала визнання з боку правоохоронних органів США та інших країн.

З метою підвищення ефективності слідчої діяльності, у 1985 році за участі Роберта Ресслера при Національному центрі аналізу насильницьких злочинів була створена єдина національна база даних ViCAP (The Violent Criminal Apprehension Program), яка працює до теперішнього часу. Програма складається з доступної on-line бази даних для правоохоронних органів, яка дає можливість пов'язати схожі вбивства, напади на сексуальному ґрунті, зниклих безвісти осіб і невпізнані рештки людей, які можуть бути розпорошені географічно та вчинені у різний час. Така програма дозволяє слідчим зіставляти інформацію і спрямовувати свої зусилля на потенційно пов'язані злочини. За даними ФБР, понад 5000 співробітників правоохоронних органів використовували ViCAP [10].

Схожа за функціями програма Violent Crime Linkage System (ViCLAS), концепцію якої розробив та впровадив у практичну діяльність відомий австрійський спеціаліст у галузі кримінальної психології та поведінкового аналізу Томас Мюллер (Tomas Muller). Наразі ця комп'ютерна система збору та аналізу даних про вбивства та злочини на сексуальному ґрунті впроваджена в практичну діяльність правоохоронних органів багатьох держав світу [8].

Відомий канадський фахівець, доктор наук в галузі кримінології Россмо Кім (D. Kim Rossmo), який служив у поліції у 1978-2001 рр., створив географічну модель визначення просторової поведінки серійного вбивці та став засновником відділу географічного профілювання Департаменту поліції Ванкувера (1995 р.).

Географічна модель Д. К. Россмо (Канада) або географічне профілювання – це система стратегічного управління інформацією, що ґрунтується на аналізі та оцінці всієї сукупності і окремих деталей місця злочину, оцінкою потерпілого та інших доказів, спрямована на підтримку серійних насильницьких кримінальних розслідувань.

Дана модель не тільки безпосередній спосіб побудови психологічного портрета, але допомога у створенні профілю невідомого злочинця: географічний профіль допомагає уточнити психологічний портрет, фокус його застосування і збільшити його корисність шляхом аналізу різних факторів злочинності та елементів навколишнього середовища.

Серед сучасних вчених, які здійснили суттєвий внесок у розвиток методу психологічного профілювання також слід відмітити англійського психолога Девіда Кантера (David Canter). Саме ним була розроблена багатомірна структура злочинної поведінки та загальна психологічна типологія злочинців.

Статистична модель Д. Кантера (Великобританія) для створення психологічного портрета використовує емпіричні дані, зібрані за довгі роки. Така база даних дуже корисна для розслідування кримінальних правопорушень, так як дозволяє порівняти наявність схожих ознак щодо місця, часу злочину, способу його вчинення та інших особливостей раніше розкритих кримінальних проваджень з розслідуваними.

Статистичний підхід до аналізу кримінального профілювання бере свій початок від створення бази даних SATCHEM щодо вбивств дітей на сексуальному ґрунті і викрадень у Великобританії з 1960 року. Він опрацьовує модель географічного профілювання, яка б дозволила передбачати дії злочинця та його вірогідне місцезнаходження. Особлива увага приділяється аналізу таких факторів: особливості вибору жертви; час та місце вчинення злочину; характеристика особистості злочинця, наявність кримінального досвіду, судимостей тощо; способи маскуванню та приховування слідів злочину (обізнаність у техніках та процедурах криміналістики тощо) [8].

На основі даної моделі була розроблена комп'ютерна програма «Ригель» («Rigel»), що дозволяє виходячи з аналізу ряду місць, пов'язаних з вчиненням серійних вбивств (місце зустрічі з жертвою, місце нападу, місце

викиду тіла), побудувати ймовірнісну карту, що вказує на місцезнаходження злочинця.

В активному розвитку методологічних основ методу психологічного профілювання спільно з Д. Дугласом, Р. Расселом бере участь відомий американський фахівець в галузі кримінальної та юридичної психології Кетрін Рамсленд (Katherine Ramsland). Серед її основних наукових праць, присвячених зазначеній проблематиці слід відмітити «The Criminal Mind, A Writer's Guide to Forensic Psychology» (2002), «Inside the Minds of Serial Killers» (2006), «The Forensic Psychology of Criminal Minds» (2010) тощо [8].

У радянський період впровадження в практику психологічних портретів з метою пошуку злочинців розпочалося з 90-х років ХХ ст.

Протягом 1978-1990 р.р. в Ростовській області було вчинено понад 50 жорстоких вбивств, які згодом були поєднані слідчими у серію злочинів з одним виконавцем. Як й у випадку з нью-йоркським «Божевільним бомбером» правоохоронці звернулися за допомогою до психіатра, професора О.О. Бухановського для складання психологічного портрету особистості ймовірного злочинця. У результаті дворічної кропіткої роботи у 1986 році психіатр склав «проспективний портрет злочинця», використання якого дозволило правоохоронцям встановити та затримати маніяка Чикатило [11].

У 1992 році у Російській Федерації було офіційно прийнято програму щодо наукової розробки методу складання психологічного портрета. У науково-дослідному інституті МВС РФ був сформований відділ психофізіологічних проблем розкриття злочинів та аналізу злочинної поведінки, який зайнявся розкриттям серійних злочинів.

Модель розробки психологічного портрету (автори Р.Л. Ахмедшин, Н.В. Кубрак) [12, 13] виникла завдяки аналізу зарубіжних підходів (зокрема моделі ФБР (США): етапи, які описуються в цій моделі, дозволяють скласти найбільш повний психологічний портрет ймовірного злочинця, а значить домогтися більшої ефективності при розслідуванні кримінальних проваджень.

Українська криміналістична школа почала зароджуватися у процесі пошуків сексуального маніяка Юрія Кузьменка на прізвисько «Елвіс», який орудував з 2006 по 2009 роки під Києвом (13 доведених убивств, за 206 епізодами злочинної діяльності його вини не доведено). До її складу увійшли слідчі, експерти-криміналісти, медики, психологи.

Професор криміналістики Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук Олексій Одерій та доктор медичних наук, психіатр Владислав Седнів виявили слабкі місця в старих таблицях, психолог-криміналіст Юрій Ірхін склав десятки психологічних портретів. Так в Україні, починаючи з 2009 року, на базі Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру (ДНДЕКЦ) було розроблено методику визначення маркерів серійності при розслідуванні вбивств.

Методика визначення маркерів серійності при розслідуванні вбивств (О. Одерій, В. Седнів, Ю. Ірхін) полягає у тому, що на основі роботи з конкретними кримінальними провадженнями, конкретними злочинцями виявляються певні критерії (маркери), які дозволяють скласти психологічний портрет вбивці. Потім ці маркери накладаються на велику базу даних (кримінальних проваджень), піддаються різним видам математичного аналізу і виводяться закономірності.

Автоматизована система пошуку серійних вбивць була затверджена на рівні МВС України у 2013 році. З метою її запуску були закуплені сервери в ДНДЕКЦ. Планувалось введення в штат експертної служби МВС України посад експертів-психологів (одна особа на область), які протягом тижня повинні були відслідковувати інформацію щодо вбивств, заповнювати форму (певні маркери картини слідів, наявність зброї, карту тілесних пошкоджень тощо) та передавати її на сервер для подальшого аналізу. Потрібно було створити програму, завдяки якій слідчий зміг би ввести в комп'ютер деяку кількість даних з місця злочину і отримати інформацію про те, чи відбувалося щось подібне раніше; покрокову інструкцію подальших дій для розкриття злочину. Однак у 2015 році дослідницька група розпалась і зараз в Україні

відсутня автоматизована система, яка б зводила в єдине інформацію про вбивства в різних регіонах [14, 15].

Таким чином, результати здійсненого теоретико-методологічного та історичного аналізу застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності дозволяють констатувати таке.

1. Починаючи з кінця XIX століття вченими здійснюються продуктивні спроби пояснити злочинну поведінку людини.

2. Застосування психологічного профілювання з 1970-х р.р. стало невід'ємною складовою розкриття та розслідування злочинів.

3. Прикладна актуальність застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності вбачається при складанні психологічного портрету ймовірного злочинця; висуванні версій по злочину; розкритті злочину по «гарячих слідах», а також з метою визначення психоемоційних станів та намірів особи, з якою слідчому доводиться взаємодіяти.

Застосування технологій профайлінгу в інформаційно-пошукових слідчих діях:

складання психологічного профілю в умовах невизначеності

У юридичній літературі під діяльністю слідчого розуміють цілеспрямований процес, метою якого є відтворення справжньої картини злочину за його прямими та непрямыми доказами [16, с. 204]. Тобто, розслідування злочинів – це цілеспрямована діяльність слідчого по встановленню істини.

У контексті обраної теми особливої уваги заслуговує *інформаційно-пошукова складова* слідчої діяльності, з точки зору можливостей застосування слідчими технологій профайлінгу під час огляду місця події, у тому числі складання психологічного портрету в умовах невизначеності, коли особистість правопорушника невстановлена.

Складання психологічного портрету або профілю злочинця – це процес ідентифікації особистісних рис, поведінкових тенденцій, географічного місцезнаходження та демографічних даних злочинця, заснований на характеристиках конкретного злочину [17, с. 15].

Ми вважаємо, що доречним буде розмежовувати поняття «психологічний портрет» (франц. *portrait* – «відтворювати щось риса в рису») і «психологічний профіль» (італ. *profile* – «вигляд збоку, контур, окреслення»), як це пропонує український науковець Г.Н. Гетьман. Згідно з його науковими поглядами «психологічний портрет злочинця» або «психологічний портрет» (підозрюваного, обвинуваченого) є синонімами і характеризують вже встановлену особу, а термін «психологічний профіль» (чи «психологічний профіль особистості невідомого злочинця») доречніше використовувати до особи, візуальний контакт з якою неможливий, і тільки на основі залишених невідомим злочинцем слідів на місці злочину можна відтворити його «контур», «окреслення» [18].

Головною метою слідчого аналізу злочину (аналізу місця злочину) є, перш за все, намагання висунути гіпотезу про особистість злочинця на основі аналізу місця події, інформації про жертву та знання деталей щодо раніше вчинених злочинів. Всі ці дії підпадають під поняття слідчого, психологічного профілювання, профілювання кримінальної поведінки, профілювання місця злочину, аналізу місця злочину. Проте профілювання місця злочину варто поділити на чотири категорії: 1) психологічне профілювання; 2) складання профілю злочинця; 3) географічне профілювання; 4) ймовірний аналіз смерті (у випадках смерті потерпілої особи) [17, с. 204].

Українські науковці В.В. Седнев, Ю.Б. Ірхін, О.В. Одерій, А.Н. Коструб пропонують розрізняти психологічний профіль відповідно до компетенцій: юридичній сфері знання відповідає *дедуктивно-криміналістичний психологічний профіль*, а сфері спеціального знання – *індуктивно-психологічний профіль*. Такий розподіл психологічного

портретування дозволить побудувати дві методики формування психологічного портрету: слідчу та експертну, які є взаємодоповнюючими при розшуку та викритті злочинців.

Психологічний профіль дедуктивно-кримінологічний – опис фонотипічних, соціально-демографічних, психологічних, кримінологічних та інших релевантних рис невідомого злочинця на основі аналізу статистичних даних про взаємозв'язок між параметрами правопорушення і узагальненими характеристиками осіб, що здійснили подібні правопорушення.

Даний метод формується математичним моделюванням на основі баз даних про злочини, і представлений в найбільш завершеному вигляді у «таблицях Відонова». В практичному використанні цей метод під силу оперативному співробітнику і слідчому, які навчені роботі з відповідними довідниковими матеріалами.

Психологічний профіль індуктивно-психологічний – це комплексна модель особи, яка вчинила даний злочин, сформована на основі аналізу результатів її діяльності, зафіксованої у слідчій інформації на місці злочину і на тілі жертви, взаємодії з потерпілими (включаючи інформацію щодо особистості жертви), обстановки на місці події, а також релевантних даних, зафіксованих у матеріалах кримінального провадження. Вихідною базою для побудови і розроблення індуктивно-психологічного профілю є комплекс даних відносно конкретного злочину, спеціальні знання і досвід фахівців в області кримінальної психології та психіатрії.

Даний метод більш релевантний за попередній, тому що індивідуалізує особу незалежно від характеристик інших осіб, які вчинили аналогічні злочини. Він не потребує моделювання, а формується шляхом від абстрактного до конкретного і вирахування множин, а також на конкретно-науковому підході (перехід від результатів діяльності до опису злочинця). Певною мірою інформаційними базами можна вважати типологічні описи найбільш характерних злочинців [19].

Психологічне профілювання, перш за все, має на меті узагальнення типології злочинної особистості. Складання психологічного профілю за своїм підходом є емпіричним методом класифікації. Такий підхід потребує накопичення значної кількості емпіричного матеріалу, його систематичного аналізу, спрямованого на виявлення типових характеристик поведінки та особистості злочинця. Саме ці узагальнені дані складають «профіль», який характеризує певний тип злочинця [17, с. 204]. В умовах невизначеності розроблення психологічного профілю злочинця, який вчинив конкретний насильницький злочин, повинно включати детальне вивчення та аналіз причинно-наслідкових зв'язків в злочинній поведінці (що послужило приводом до виникнення насильно-злочинної поведінки і що було первинним – насильницько-злочинна поведінка (провокатор) або сам вчинок (акт насильства) [19].

Ми погоджуємося з думкою Д. Дугласа, який стверджує, що слідчий профайлінг варто розглядати як стратегію, яка дозволяє слідчим органам звужити коло пошуку та напрацювати обґрунтовані дані щодо особистості злочинця [17, с. 204].

Отже, кримінальне профілювання (*складання дедуктивно-кримінологічного психологічного профілю*) полягає у спробі ідентифікувати демографічні складові, місце проживання та стереотипи поведінки злочинця, які ґрунтуються на характеристиках злочинців, які у минулому вчинили схожі злочини.

Методологія кримінального профайлінгу передбачає відпрацювання зібраних матеріалів кримінального провадження та інтерпретацію отриманих доказів. Як результат – складання кримінального профілю – юридично значимого документа, в якому описані особистість та поведінка злочинця та жертви злочину [20, с. 8].

Під час огляду місця події, коли особистість злочинця невідома, слідчий, зазвичай, не має чіткої інформації щодо особистості правопорушника. В процесі висування версій щодо обставин злочину та

особистості злочинця, слідчий здебільшого керується власним професійним досвідом або професійним досвідом колег.

Процес прийняття рішення на місці злочину включає в себе ідентифікацію ймовірного злочинця, подальшого планування процесу розслідування і, як результат – звуження кола пошуку. Для того, щоб максимально використати такі можливості, слідчі повинні мати уявлення щодо типових варіантів поведінки правопорушників. Такі знання дозволяють слідчим інтерпретувати отриману на місці злочину інформацію для досягнення кінцевої мети – його розслідування і розкриття.

Тому, основним завданням слідчого на місці події є отримання, оцінка та використання як можна більшого різновиду джерел інформації, яка дозволить ідентифікувати особистість злочинця. До такої інформації слід віднести – протокол огляду місця події; фотографії з місця події; характер тілесних ушкоджень; інформацію, отриману від свідків, потерпілої особи; висновки спеціалістів. Зазначена інформація може бути підсилена психологічним дослідженням особистості злочинця.

Для того щоб сформулювати відповідні висновки щодо обставин злочину та особистості злочинця, слідчому необхідно мати уявлення щодо типових моделей (шаблонів) поведінки злочинців [21, с. 175-177].

Таким чином, алгоритм дій слідчого на місці злочину повинен включати: 1) отримання та управління інформацією з місця події; 2) прийняття ефективного рішення щодо подальшого розслідування злочину (планування ходу розслідування, висування версій, звуження кола підозрюваних осіб тощо); 3) формулювання відповідних висновків щодо причетності конкретної особи до вчиненого злочину.

Доречно звернути увагу на метод «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства» (автор – Цільмак О.М.), який використовується під час досудового розслідування умисних вбивств, коли суб'єкт злочину ще невстановлений. Суть методу: генерування ідей щодо ймовірних мети, мотиву, суб'єкту злочину та аналіз цих ідей, їх систематизація, конкретизація, географічна

класифікація. Цей креативний груповий спосіб пізнання потребує участі не менше трьох членів слідчої групи (старший групи не рахується, він головує). На завершальному етапі застосування даного методу виокремлюються варіанти криміналістичних версій (провідні та другорядні), плануються оперативно-розшукові заходи та слідчі (розшукові) дії задля перевірки версій щодо мети та мотивів суб'єкта злочину [22].

Як вже було зазначено раніше, в юридичній психології існує декілька підходів щодо типологізації особистості злочинця. Перша така спроба була здійснена Ч. Ломброзо, який виокремлював в злочинній особистості певний набір анатомо-фізіологічних ознак та патопсихологічних рис, які носять спадковий характер:

1. До основних анатомо-фізіологічних ознак відносяться розмір та форма черепа, будова обличчя, колір волосся, будова тіла тощо.

2. До патопсихологічних рис віднесено жорстокість, цинізм, агресивність, відсутність почуття провини та докорів сумління, схильність до екзальтації та демонстративних форм поведінки тощо [23, с. 307].

Вагомий внесок у створенні фундаментальної типології злочинних особистостей належить О. Ф. Лазурському. Вчений розподіляє типи особистості за психічним рівнем – нижчий, середній, вищий, та психічним змістом особистості. Поряд з цим у типології використовуються поняття ендопсихіки (сукупність основних психічних функцій, що складають ядро особистості) та екзопсихіка (психосоціальна сторона, пов'язана із соціальним становищем, професією, інтересами тощо) [23, с. 308].

У сучасній кримінології широкого визнання набула типологія, яка розмежовує типи за характером взаємодії ситуації та особистості.

Цікавою, на нашу думку, є типологія злочинної особистості, запропонована В. С. Медведєвим, яка за визначенням автора базується:

- 1) на відкритій типології, тобто поділом всієї категорії злочинних особистостей на два вихідних, найбільш загальних типи із подальшим розподілом на підтипи;

2) на визначенні базової психологічної риси, яка обумовлює загальну спрямованість особистості і відповідні злочинні мотиви [23, с. 313].

Відповідно до зазначених положень автор виділяє два загальних типи злочинної особистості: 1) насильницький, базовою рисою якого є агресивність; 2) корисливий, базовою рисою якого є корисливість (користолобство) [23, с. 313].

До основних підтипів, з урахуванням таких ознак як мотивація, мета, спосіб вчинення злочину та злочинної діяльності в цілому, В. С. Медведєв виділяє: у першому випадку: 1) умисних вбивць; 2) гвалтівників; 3) хуліганів; 4) наклепників; у другому випадку: 1) побутових злодіїв; 2) класичних крадіжників; 3) шахраїв; 4) грабіжників; 5) службово-підприємницький підтип [23, с. 313-314].

Як бачимо, інформація щодо типології злочинної особистості – занадто широке поняття і недостатнє, для того щоб скласти психологічний профіль конкретного злочинця, тому під час криміналістичного аналізу слідчому варто приділяти увагу способам вчинення злочинів, який відомий як «модус операнді» (*modus operandi*). Дедуктивний криміналістичний профіль дозволяє встановити *modus operandi* (спосіб дії) і почерк злочинця («автограф»), які надзвичайно важливі для розкриття злочину.

За своєю природою поведінка будь-якої людини, у тому числі правопорушника, в однакових умовах носить стереотипний характер. Тому метод «модус операнді» зайняв гідне місце в арсеналі засобів розслідування злочинів та криміналістичної реєстрації.

У створеній в ФБР програмі виявлення насильницьких злочинців (ViCAP) як раз використовується класифікація злочинців з урахуванням «модус операнді». Під час створення системи реєстрації за «модус операнді» за основу береться: тип вчиненого злочину; тип особистості потерпілої особи або її майна (об'єкта злочинного посягання); день та час вчинення злочину; вибір об'єкта злочинного посягання (спосіб проникнення у приміщення);

викрадені або невикрадені речі; індивідуально-психологічні особливості особистості злочинця тощо [7, с. 92].

Урахування «модус операнді» може бути корисним для слідчого у поєднанні різних епізодів злочинної діяльності правопорушника, проте він має бути розглянутий слідчим у кожному окремому випадку з обережністю.

Слід зазначити, що «модус операнді» динамічний. У процесі отримання злочинного досвіду правопорушник може змінювати звичний спосіб вчинення злочинів. До прикладу, ув'язнення злочинця зазвичай впливає у майбутньому на його «модус операнді». Він може змінити спосіб вчинення злочинів, врахувавши помилки, які призвели до його затримання. Також це стосується особливості його взаємодії з потерпілою особою. Якщо під час нападу злочинець відчув проблему контролю над жертвою, то наступного разу він, скоріше за все, підготує додаткові засоби утримання жертви (мотузку, ремінь, липку стрічку тощо). У разі неефективності застосованих заходів для досягнення злочинної мети, злочинець може вдаватися до більш насильницьких дій або навіть до вбивства. Таким чином, «модус операнді» буде розвиватися, щоб відповідати вимогам злочину.

Особлива увага спеціалістами-профайлерами при вивченні злочинів приділяється поведінковим індикаторам правопорушника. Цей феномен отримав назву «signature» – «автограф» злочинця [7, с. 93].

Розглядаючи «автограф» злочинця, Р. С. Белкін говорить, що це унікальний спосіб вчинення злочину – «візитівка злочинця» [24, с. 87-88].

«Автографом» злочинця може бути обраний ним спосіб вбивства, певні слова, які злочинець говорить своїй жертві або предмети, які він залишає чи, навпаки, забирає як трофей з місця злочину, це можуть бути будь-які символічні дії, зокрема, розпис на стіні, дзеркалі та інші індикатори. Проте слідчому слід бути уважним під час аналізу поведінки злочинця та, ідентифікуючи його «автограф», звертати увагу лише на окремі, специфічні елементи або комплекси елементів поведінки правопорушника, які можна віднести до числа унікальних, неповторюваних рис або таких, що рідко

зустрічаються в кримінальній практиці та які утворюють персоніфікований почерк конкретного злочинця [7, с. 93].

Виявлення подібних ознак способів вчинення злочинів в різний час їх вчинення дозволить слідчому судити про можливу кримінальну активність одного й того ж злочинця, поєднати декілька епізодів злочинної діяльності та з урахуванням інформації про кожен конкретний випадок, вести цілеспрямований пошук злочинця.

На відміну від «модус операнді», «автографа» як індикатор мотиву залишається значно стабільнішим та може виступати надійною ознакою для поєднання, на перший погляд, нічим між собою не пов'язаних злочинів у систему з одним виконавцем. Також визначення «автографа» допоможе слідчому розпізнати образ ймовірного злочинця, визначити тип його особистості, характерні ознаки розшукуваної особи, складанні та реалізації його пошукового портрету [7, с. 94-95].

Підводячи підсумок аналізу застосування технологій профайлінгу під час інформаційно-пошукових слідчих дій слід зазначити таке.

1. Поведінка людини характеризує особистість, тому поведінка на місці злочину може висвітлювати інформацію про злочинця. Чим більше даних вдасться отримати слідчому про особистість злочинця, тим краще він зможе прогнозувати його поведінку в конкретній ситуації.

2. «Макропроцес» профайлінгу злочинця складається з таких етапів: 1) у широкому сенсі: з типології злочинців, структури злочину; 2) у вузькому сенсі: зі способу, порядку дій злочинця (*modus operandi*), поведінкових індикаторів злочинця («автографу») тощо.

3. Застосування технологій профайлінгу в умовах невизначеності (коли особистість невстановлена) допомагають слідчому спочатку визначити, а потім й звужити коло підозрюваних по конкретному злочину; встановити зв'язки між аналогічними злочинами та поєднати їх у серію злочинів з одним виконавцем, а також підготуватися до майбутньої взаємодії з конкретною особою з урахуванням її можливих поведінкових реакцій.

**Застосування технологій профайлінгу в інформаційно-комунікативних
слідчих діях
в умовах взаємодії з учасниками досудового розслідування**

Вагомою складовою слідчої діяльності є *інформаційно-комунікативні слідчі дії*. Змістом вказаних слідчих дій є спілкування слідчого з учасниками досудового розслідування, яке, з одного боку, органічно входить до процесу розслідування кримінальних правопорушень, а з іншого – виступає засобом отримання доказової інформації в ході вербальної комунікації. Інформаційно-комунікативні слідчі дії проводяться в умовах постійного контакту та діалогу між їх учасниками. Інформаційний обмін поєднується з психологічним впливом, що забезпечує не лише прямий, але й зворотний зв'язок.

Одним з напрямків використання методу психологічного портретування у правоохоронній діяльності є складання слідчими психологічного портрету осіб (підозрюваних та членів їх сімей, потерпілих, свідків тощо), з якими їм доводиться взаємодіяти під час розкриття та розслідування злочинів, для вироблення тактики й стратегії ефективного спілкування з ними [26]. Володіння навичками застосування слідчими технологій профайлінгу в умовах взаємодії з учасниками досудового розслідування сприяє слідчим у визначенні індивідуально-психологічних особливостей об'єктів, у встановленні та підтриманні психологічного контакту з різними категоріями осіб, визначенні їх психоемоційних станів та намірів, що, у свою чергу, надає додаткові засоби для здійснення психологічного впливу на конкретних осіб.

На різних етапах досудового розслідування складання психологічного портрету допомагає вирішувати певні завдання: звуження кола підозрюваних осіб у кримінальному провадженні, прогнозування поведінки підозрюваної особи при затриманні, побудова ефективної тактики допиту потерпілих, свідків, підозрюваних тощо [25].

Українські науковці В.В. Седнів, Ю.Б. Ірхін, О.В. Одерій О.В., А.Н. Коструб розглядають метод психологічного портретування у

правоохоронній практиці як «спосіб визначення індивідуально-психологічних особливостей та особливостей поведінки злочинця шляхом складання психологічного профілю» [19].

Слідчому необхідно скласти психологічний портрет людини, щоб знайти найбільш продуктивні способи психологічного впливу на особистість, успішно управляти конфліктами. За даними нашого емпіричного дослідження 38 % слідчих зазначили, що застосування технологій профайлінгу частково сприяло ефективному впливу на особу, з якої їм доводилось взаємодіяти в процесі досудового розслідування.

Психологічний портрет – це сукупність діяльнісно-значущих, характерологічних, типологічних особливостей і ознак особистості.

Психологічний портрет буває моментальний і повний. Основними компонентами **моментального психологічного портрета** є: національна приналежність, вік, стать, фізичні дані; емоційні стани; ідеомоторні акти, тобто мимовільні рухи за думкою; ознаки субкультури, тобто звички, слова, властиві будь-якої професії або членам колективу; ознаки сигналів (жаргон, спеціальні жести і т. п.); татуювання; спеціальні ознаки (ознаки алкоголізму, тютюнопаління, наркоманії); інформаційні ознаки (зачіска, одяг, речі, які носять з собою тощо).

При тривалому спілкуванні і при достатній інформативності можна скласти **повний психологічний портрет**. Для його створення необхідно визначити: спрямованість; підготовленість; характер; хист; темперамент; психофізіологічні особливості; моментальний психологічний портрет [27].

Практичним є підхід Ю. В. Чуфаровського, який пропонує таку схему вивчення особистості для складання психологічного портрету: загальні дані; зовнішні ознаки; життєвий шлях; життєві сфери; поведінка; темперамент, характер; соціальна адаптація; здібності [28].

Збір інформації та оцінка особистості на базі основних компонентів вказаної схеми здійснюється в ході комунікацій. Зокрема, оцінка особистості при спілкуванні зазвичай проводиться на основі експектації (підсвідоме

формування оціночного судження про людину і передбачення її подальшої поведінки) та емпатії (здатність відчувати переживання іншої людини, можливість пізнавати її невисловлені або приховувані наміри), які функціонують, в основному, на підсвідомому рівні.

А) Визначення психологічних типів.

Цікавою є запропонована В. В. Пономаренком методика визначення основних складових людей – радикалів за допомогою аудіовізуальної психодіагностики. Радикали, за визначенням автора методики – це особливості особистості, в яких окремі риси характеру проявляються сильніше за інші, що призводить до схильності людини застосовувати однакові стратегії поведінки в різних ситуаціях [29; 30].

Знання радикалів в умовах взаємодії слідчого з учасниками досудового розслідування є допоміжним інструментом для слідчого у визначенні, перш за все, психоемоційних станів та намірів особи. У зазначеній методиці виокремлено сім радикалів (типів характеру): 1) істероїдний; 2) епілептоїдний; 3) паранояльний; 4) шизоїдний; 5) гіпертимний; 6) емотивний; 7) тривожний.

Розглянемо їх з урахуванням можливості застосування в якості підґрунтя технологій профайлінгу під час інформаційно-комунікативних слідчих діях.

Кримінальний профіль істероїдного психотипу – це дрібні крадії, шахраї (всілякі екстрасенси, дрібні махінатори, які обмежуються простими схемами для легкого заробітку). У тяжких злочинах вони, як правило, виступають у ролі підбурювачів, проте також характеризується схильністю до вчинення терористичних актів [20, с. 9; 31].

Таблиця 3.2

Загальна характеристика істероїдного психотипу

Загальна характеристика	Зовнішній вигляд	Особливості поведінки
-------------------------	------------------	-----------------------

✓ рухома, швидка, але слабка нервова система; ✓ переривчаста, нестабільна працездатність; ✓ підвищена виснажливість; ✓ поверхневність; ✓ лінощі; ✓ пошук завжди й усьому легких шляхів; ✓ самовпевненість	✓ яскравість, насиченість в одязі, макіяжі, аксесуарах; ✓ претензія на оригінальність; ✓ здатність до соціальної мімікрії; ✓ мінливість у зовнішності (часта зміна зачіски, макіяжу, одягу); ✓ манерність; ✓ театральність	✓ здатність справляти позитивне враження; ✓ багато обіцянок; ✓ декларація масштабних намірів; ✓ безпринципність; ✓ егоцентризм; ✓ брехливість; ✓ ненадійність; ✓ любов до подарунків; ✓ маніпулятивність; ✓ схильність до суїциду; ✓ скандальність
---	---	--

Під час детекції брехні у допитуваного істероїда, слідчому варто пам'ятати, що він (істероїд) вірить в те, що говорить. Вчинені злочини легко витісняються у нього у несвідоме. Основний захисний механізм істероїдного психотипу – заперечення, що може перетворитися в істеричну декомпенсацію.

Під час слідства істероїд легко прикидається хворим, постійно скаржиться, всіляко намагається уникнути комунікації. Під час спілкування буде постійно відволікати співрозмовника на сторонні теми або намагатися викликати жалість до себе. Якщо ця тактика не проходить, може проявити істеричні реакції.

Така інфантильна поведінка має бути очевидною та прогнозованою для слідчого, тому не можна піддаватися захисним стратегіям істероїда [30].

При розбудові комунікації з істероїдним психотипом найкращою тактикою поведінки для слідчого буде позиція – «слухач». Тактично правильним буде імітація вигляду, що ви вірите тій грі, яку веде істероїд. Для того, щоб спіймати таку людину на брехні, необхідно просто попросити її повторити свою розповідь [30].

Кримінальний профіль епілептоїдного психотипу характеризує схильність до вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів проти особистості, у тому числі вбивств [20, с. 9; 31]. Це найкримінальніший психотип з усіх існуючих.

Таблиця 3.3

Загальна характеристика епілептоїдного психотипу

Загальна характеристика	Зовнішній вигляд	Особливості поведінки
✓ слабка, малорухома нервова система, яка послаблена органічними змінами; ✓ агресія, намагання нейтралізувати суперника; ✓ базова емоція – гнів; ✓ базова поведінка – напад	✓ велика м'язова маса, міцний кістяк; ✓ масивний торс; ✓ коротка шия; ✓ важкий погляд; ✓ в одязі віддає перевагу робочому або спортивному стилю; ✓ охайність, чистота, порядок в одязі; ✓ коротка зачіска	✓ схильність до наведення зовнішнього, формального порядку; ✓ рішучість; ✓ схильність до ризику; ✓ занудність; ✓ азартність; ✓ уміння справлятися з рутинною роботою

Під час детекції, брехню епілептоїда виявити простіше, ніж у інших психотипів. Зазвичай епілептоїд використовує психологічний захист нейтралізації, що вимагає від нього тотального самоконтролю, проте саме це швидко видає його слідчому. Потім епілептоїд докладається до заперечення, однак перебуваючи у стресовій ситуації, дає афективний розряд. Слідчий має убезпечити себе від агресії з боку епілептоїда.

Такі особистості схильні до звинувачення будь-кого, крім себе, та перекладання провини на інших. Вони дуже рідко вдаються до щирого каяття [30].

У спілкуванні зі збудливим епілептоїдом, слідчому краще дотримуватися дистанції та жорсткої лінії поведінки. Важливо також цій людині продемонструвати власний авторитет та обізнаність у предметі спілкування. При цьому слідчому не варто провокувати збудливого епілептоїда, що може призвести до агресивних дій з його боку й, в такому випадку, людину буде вкрай важко контролювати. Даний психотип легко схилити до співпраці, якщо необхідно отримати свідчення проти іншої особи.

Успіх побудови комунікації зі застрягаючим епілептоїдним психотипом можливий за умов пред'явлення слідчим аргументованої системи доказів. Процес взаємодії повинен відбуватися без метушні. З

метою конструктивної взаємодії з даним психотипом, слідчому варто продемонструвати застрягаючому епілептоїду його інтерес у справі [30].

Кримінальний профіль паранояльного психотипу притаманний організаторам та лідерам злочинних груп, спільнот, банд, екстремістських та терористичних організацій [20, с. 10; 31].

Таблиця 3.4

Загальна характеристика паранояльного психотипу

Загальна характеристика	Зовнішній вигляд	Особливості поведінки
✓ сильна, проте малорухома нервова система, легкі органічні зміни в головному мозку; ✓ схильність до «застрягання»; ✓ схильність до лідерства; ✓ базова емоція – презирство, відроза; ✓ базова поведінка – незгода	✓ напруженість; ✓ стабільність; ✓ статусність; ✓ стійкість; ✓ класичний стиль в одязі; ✓ спрямовуюча та ритмоутворююча жестикуляція; ✓ скорочення дистанції між собою і співрозмовником	✓ цілеспрямованість; ✓ наполегливість; ✓ впевненість у собі; ✓ висока працездатність; ✓ завзятість у подоланні перешкод; ✓ лідерство

Для того щоб досягнути порозуміння з паранояльним психотипом, слідчому варто чітко визначити свій статус. Під час спілкування слідчому необхідно робити посилення на закони, думку авторитетних особистостей, приводити чітку структуру аргументів. Також для подальшої конструктивної взаємодії, слідчому необхідно показати важливість його пропозицій для успішного вирішення глобальних ідей особи паранояльного психотипу [30].

Детекція брехні у таких особистостей найбільш ускладнена у порівнянні з іншими психотипами. Стабільна та сильна психіка дозволяє їм навіть у несприятливих умовах триматися впевнено. Основний захисний механізм – проекція. Параноял може демонструвати слідчому співпрацю при цьому ухилятися від конкретних відповідей.

Слідчий має бути готовий до того, що отримати повні та правдиві показання від паранояльного допитуваного до кінця йому не вдасться. До того ж існує загроза бути втягнутим у сплановані допитуваним перемовини,

метою яких є з'ясування позиції слідчого. Паранояли легко вираховують головну задачу допиту, тому взаємодія з ними ускладнена [30].

Кримінальний профіль шизоїдного психотипу – це серійні сексуальні вбивці, кіберзлочинці, а також фігуранти інших злочинів, при вчиненні яких простежується неординарний «почерк», витончені схеми та оригінальна логіка [20, с. 10].

Таблиця 3.5

Загальна характеристика шизоїдного психотипу

Загальна характеристика	Зовнішній вигляд	Особливості поведінки
✓ шизоїдність – це мислення; ✓ поведінка, яка забезпечує схематичне уявлення про оточуюче середовище; ✓ базова емоція – цікавість, пізнання, дослідження; ✓ базова поведінка: обстеження-організація-систематизація	✓ частіше худорлявої, витягнутої статури; ✓ астеничної будови тіла; ✓ «футлярний» стиль оформлення зовнішності; ✓ неохайність зачіски, часто – бороди; ✓ невпорядкованість, неакуратність, нечистоплотність; ✓ різноплановість образу; ✓ незграбність, незвичайність пози, дивна хода; ✓ незвичайність та неузгодженість міміки (виникають різні гримаси); ✓ часто носять рюкзаки та великі сумки	✓ ерудованість відносно абстрактного знання; ✓ відсутність знань про реалії; ✓ дистантність, незрозумілість; ✓ вибірковість у спілкуванні; ✓ побоювання нового, вразливість

Враховуючи інтровертованість шизоїдного психотипу, будувати комунікацію з такою людиною дуже важко, здебільшого його захисна реакція – «закритися». Якщо шизоїд бреше, він орієнтується на другорядні ознаки, перестрибуючи з однієї теми на іншу, які абсолютно не пов'язані між собою.

Під час взаємодії з цим психотипом, слідчому варто уникати різких оцінок та прямої критики (шизоїди дуже вразливі). Задачі шизоїду краще ставити, орієнтуючи його на кінцевий результат (обґрунтовуючи несприятливі наслідки заперечення або відмови давати показання, співпрацювати), оскільки сам процес вони не сприймають. Шизоїд погано

переносить дискомфорт, тому за такої тактики він зможе зосередитися на поставлених запитаннях [30, 31].

Кримінальний профіль гіпертимного психотипу – притаманний для осіб, які схильні до спонтанного, без попереднього планування вчинення правопорушень. Зазвичай гіпертимні особистості під впливом миттєвого настрою вчиняють зґвалтування, хуліганства, дрібні крадіжки, незаконно заволодівають транспортними засобами тощо [31].

Таблиця 3.6

Загальна характеристика гіпертимного психотипу

Загальна характеристика	Зовнішній вигляд	Особливості поведінки
✓ сильна, рухома нервова система; ✓ низька тривожність; ✓ життєрадісна, оптимістична людина; ✓ легко та й із задоволенням йдуть на контакт, комунікабельні; ✓ з почуттям гумору; ✓ з успіхом можуть вирішувати одночасно декілька задач	✓ жива, життєрадісна, енергійна міміка; ✓ жести швидкі, бадьорі; ✓ у рухах спритні, проте дещо незграбні; ✓ мовлення захоплююче, можуть втратити сутність розмови, проте неочікувано повернутися до теми; ✓ в одязі надають перевагу універсальним, зручним речам, які не обмежують їх рух	✓ недисциплінованість; ✓ безвідповідальність; ✓ схильність до розваг; ✓ легковажне ставлення до виконання обіцянок; ✓ гнучка, винахідлива поведінка; ✓ необережність, що може призводити до драматичних наслідків; ✓ легко встановлюють контакти з представниками різних соціальних прошарків, груп та можуть бути посередником між цими групами

Брехня гіпертима поєднана з великою кількістю жестів-ілюстраторів. Гіпертим схильний «заговорювати» слідчого, тому слідчому варто контролювати та підпорядковувати комунікативний процес, своєчасно повертати такого допитаного до суті розмови.

Захисна реакція у гіпертима – регресія. У разі виявлення брехні, така особа охоче йде на співробітництво та просить про допомогу. З'ясування обставин злочину у гіпертимного допитаного не складає труднощів, тому що особистість даного психотипу фізіологічно нездатна втримати в собі інформацію.

Кримінальний профіль емотивного психотипу. Зазвичай емотиви не схильні до вчинення правопорушень. Мотивувати таку особистість на протиправні дії або брехню можуть або потреби близьких для нього людей, або певні моральні цінності високого гатунку[31].

Таблиця 3.7

Загальна характеристика емотивного психотипу

Загальна характеристика	Зовнішній вигляд	Особливості поведінки
✓ слабкий психотип; ✓ добрі, схильні до співчуття; ✓ уважно слухають співрозмовника; ✓ емоційно пасивні; ✓ надають перевагу фільмам з емоційними сценами, читають книги, які викликають гострі емоції; ✓ схильні до уникнення конфліктів; ✓ можливі психосоматичні прояви, які загострюються на фоні стресу	✓ міміка слабка, невпевнена, характерні «вологі очі»; ✓ жести плавні, можуть погладжувати себе; ✓ пози зручні, вільні; ✓ мовлення тихе; - більше схильні слухати; ✓ рідко брешуть; ✓ не схильні заперечувати; ✓ притаманно природне почуття смаку, стилю; ✓ надають перевагу трикотажному, приємному на дотик одягу	✓ естети; ✓ альтруїсти; ✓ відповідальні, старанні; ✓ щиро співчують іншим; ✓ притаманне почуття такту; ✓ уважні до інших; ✓ не здатені до фізичного, психологічного насильства; ✓ притаманні моральні якості, почуття сумління

Спілкування з емотивом дуже комфортне. Стійкий дискомфорт здатен викликати у емотивна нещире ставлення до нього. Слідчому не варто «грати» у товариське ставлення або проявляти нещирий інтерес до допитуваного емотивного психотипу. Він одразу відчує нещирість, що негативно вплине на його довіру до слідчого. Краще відкрито заявити про своє ставлення до нього, хоча це може викликати тимчасову втрату самоконтролю з боку допитуваного, проте дозволить не втратити його довіру.

Заперечення та нейтралізація – базові захисні реакції емотива; слабка нервова система емотива не здатна витримувати сильного дистресу.

Слідчому варто враховувати, що особистості емотивного психотипу під час допиту, скоріше за все, будуть відмовчуватися. Також існує вірогідність само обмови, проте емотив не здатний спланувати та підготуватися до

неправдивих показань, тому його брехню легко виявити. Його брехня активно проявляється як в мовленнєвій продукції, так і в вегетативних реакціях.

Вчинивши злочин емотиви, зазвичай, щиро каються, тому для слідчого найкращою тактикою допиту стане мотивація емотивного допитуваного на ґрунті моралі.

Кримінальний профіль тривожного психотипу. Враховуючи вроджений страх перед життям та її викликами, особистості тривожного психотипу не схильні до вчинення правопорушень. Проте якщо це станеться, то це буде свідомий та заздалегідь спланований злочин [31].

Таблиця 3.8

Загальна характеристика тривожного психотипу

Загальна характеристика	Зовнішній вигляд	Особливості поведінки
✓ слабка, малорухома нервова система; ✓ почуття страху; ✓ «параліч» волі, млявість, неуважність; ✓ слабка здатність до самостійного прийняття рішень; ✓ закриті для комунікації; відчують підвищене хвилювання під час розмови	✓ міміка слабка, невпевнена; ✓ жести само заспокійливі; торкається себе, заламує руки; ✓ пози скуті, наче готовий зірватися й бігти; ✓ мовлення тихе, невпевнене; острах сказати що не будь; ✓ одяг невиразний, закритий; надає перевагу темним, сірим відтінкам або з дрібним геометричним малюнком	✓ організованість; ✓ пунктуальність; ✓ уникнення відповідальності; ✓ цінують послідовність, стабільність, відсутність амбіцій на перебудову світу; ✓ консерватизм; ✓ краще всього справляється з рутинною роботою, гірше – з роботою, яка вимагає публічності, самостійного прийняття рішень

Під час спілкування з тривожним типом слідчому варто постійно заохочувати співрозмовника, проявляти до нього увагу, довіру, підтримувати за будь-яке висловлювання. Краще уникати прямої критики особи тривожного психотипу. Такі допитувані потребують чітких інструкцій. Помилково буде з боку слідчого поставити задачу та залишити особу тривожного психотипу без моральної та інформаційної підтримки, сам на сам з перебігом подій; поставити в умови, які вимагають прийняття рішення (не залежно від ступеня складності); відмовитися від раніше досягнутих

домовленостей, різко змінити узгоджені правила комунікації. У таких випадках допитуваний тривожного психотипу відчуває психологічний дискомфорт, зупиняє будь-яку активність. Відновити контакт слідчому буде вкрай важко.

Детекція брехні у осіб тривожного психотипу ускладнена їх схильністю видавати реакції практично на всі стимули. Слідчому особливо важливо налагодити з такими особистостями психологічний контакт та поспостерігати за їх мімікою, пантомімікою, мовленням в процесі спілкування, щоб виключити можливість неправильної інтерпретації отриманих сигналів.

Б) Визначення психологічних станів та намірів.

Важливу роль для ефективності професійної діяльності слідчого відіграють його уміння прогнозувати психічні стани та наміри інших людей. За результатами нашого емпіричного дослідження більшість слідчих (76 % і 67 %) вказали, що застосування технологій профайлінгу допомагає їм у виявленні неправдивої інформації, визначенні психічних станів та намірів особи.

Відомо, що психічні стани та наміри допитуваного суттєво впливають на його поведінку, а в окремих ситуаціях повністю її обумовлюють. При цьому вони достатньо виразно виявляються у психологічному атласі зовнішності та манері поведінки, а тому підлягають надійній аудіовізуальній діагностиці. Психічні стани допитуваних тісно пов'язані з їх намірами. Цей зв'язок полягає в тому, що психічні стани зазвичай супроводжують наміри, перетворюються у наміри, а останні, у свою чергу, викликають певні психічні стани. Намір полягає у рішенні та прагненні допитуваного здійснити певний вчинок чи дію. Психічний стан та намір безпосередньо передують вчинку чи дії і виразно проявляються в них [32, с. 41].

За результатами нашого емпіричного дослідження більшість слідчих найчастіше застосовують технології профайлінгу під час допиту, одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, з метою з'ясування розбіжностей в їх показаннях. Визначальними при оцінці та прогнозуванні

поведінки особи для 71 % - 81 % слідчих є: рухи рук/тіла, вираз обличчя, особливості мовлення. При цьому професійна спостережливість та уміння встановлювати психологічний контакт визначені більшістю слідчих як особистісні якості, які допомагають оволодінню технології профайлінгу.

Серед розмаїття психічних станів та намірів допитуваного необхідно знати та своєчасно діагностувати ті, які безпосередньо виникають під час спілкування з допитуваним і пов'язані із здійсненням останнім негативного впливу [33]: 1) стан агресії та намір заподіяти шкоду; 2) стан нещирості та намір обманути.

Таблиця 3.9

Основні блоки візуальної інформації стосовно агресивних намірів допитуваного

Основні компоненти	Варіанти прояву
Загальні ознаки	✓ тонус м'язів напружений, здригання тулуба, рук, ніг; ✓ скорочення просторової дистанції, зайняття однакового чи домінуючого положення (зверху вниз, стоячи – сидячи, стоячи – стоячи)
Поза	✓ тіло у вертикальному положенні, злегка нахилене вперед, плечі розведені, груди вигнуті; ✓ ноги розведені, опора на носок чи на всю стопу
Жестикуляція	✓ руки зігнуті у ліктях, вперті у боки, притиснуті до тулуба; ✓ кисті рук сховані у кишені, заведені за спину, пальці стиснуто в кулаки; ✓ механічні рухи – стримування кулаків, рухи рук зверху вниз
Міміка	✓ голова нахилена вперед, брови зведені до перенісся, очі примружені, погляд спідлоба, прямо на особу; ✓ губи піджаті, стиснуті, прикушені зубами і зуби міцно стиснуті або вищирені; ✓ м'язи обличчя напружені, вилиці випнуті
Мова, звуки, дихання	✓ мова прискорена, голосна, зривання на фальцет, окремі вигуки, вереск, перепитування; ✓ дихання прискорене
Вазомоторні реакції	✓ загальне почервоніння обличчя, червоні плями на обличчі, шиї, руках, мимовільне ковтання слини

Достовірній діагностиці підлягає лише умисний, тобто цілком усвідомлений намір обманути та відповідний психічний стан допитуваного, для якого характерні певні ознаки.

Таблиця 3.10

**Основні блоки візуальної інформації стосовно психічного стану
допитуваного**

Основні компоненти	Варіанти прояву
Загальні ознаки	✓ тонус м'язів звичайний, частіше підвищений, руховий неспокій; ✓ намагання зайняти інтимну, довірливу дистанцію, рівне або підлегле просторове положення; ✓ максимальний контроль за поведінкою слідчого, періодична втрата контролю за власною поведінкою
Вираз обличчя	✓ періодичне відкидання голови назад, нахилення її до плеча; ✓ прискорене моргання, відведення погляду, уникнення зустрічного погляду («бігання» очей); ✓ крива, розтягнута посмішка, посмикування куточків губ; ✓ швидкоплинне, незначне напруження м'язів («пробігання» тіні по обличчю)
Положення рук	✓ метушливі рухи, закривання долонею рота, очей, торкання носа, ямки під носом, вуха, пригладжування волосся на голові, маніпуляції із предметами; ✓ слабе тремтіння кистей рук
Положення тіла та ніг	✓ похитування тулубом, совання тулубом та ногами у положенні сидячи; ✓ пересмикування і піднімання плечей
Мова, звуки, дихання	✓ багатослівність, мовні паузи; ✓ скиглення та стогнання, підсміювання, покашлювання; ✓ дихання прискорене, зітхання
Вазомоторні реакції	✓ збільшення слиновиділення, ковтання слини; ✓ збільшення потовиділення на долонях та обличчі

Отже, пізнання людини за допомогою методів аудіовізуальної психодіагностики дозволяє скласти лише загальну психологічну картину, яка, безумовно, допомагає слідчому в ситуаціях професійного спілкування та взаємодії з учасниками досудового розслідування. Тому аналіз інформації, отриманої за допомогою вищерозглянутих джерел слід проводити з дотриманням принципово важливих правил, а саме: 1) розглядати різні види інформаційних сигналів у комплексі та взаємозв'язку; 2) враховувати особливості ситуації, в якій реалізується активність комунікатора.

Проведений аналіз особливостей застосування технологій профайлінгу в умовах взаємодії слідчого з учасниками досудового розслідування приводить до таких висновків:

1. Знання типологічних особливостей особистості та поведінки правопорушника затребувані в слідчій діяльності для визначення актуальних психоемоційних станів, прогнозування вірогідної поведінки чи намірів особи, з якою слідчому доводиться взаємодіяти.

2. Застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності допомагає слідчому в попередженні, розкритті, розслідуванні злочинів, складанні дедуктивно-кримінологічного психологічного портрету ймовірного злочинця, оцінці достовірності показань допитуваних осіб тощо.

3. Оволодіння слідчими прийомами аудіовізуальної психодіагностики потребує розвитку таких особистісних якостей як професійна спостережливість, вміння встановлювати психологічний контакт.

Висновки

Відповідно до результатів теоретико-методичного та емпіричного дослідження застосування слідчими у професійній діяльності технологій профайлінгу можна зробити такі висновки:

1. Застосування психологічного профілювання стало невід'ємною складовою розкриття та розслідування злочинів. Більшість слідчих (95 %) вважають ефективним застосування технологій профайлінгу в своїй професійній діяльності, зокрема під час досудового розслідування.

2. Технології профайлінгу в слідчій діяльності використовуються при складанні психологічного профілю ймовірного злочинця; висуванні версій по злочину; розкритті злочину по «гарячих слідах», а також для визначення психоемоційних станів та намірів особи, з якою слідчому доводиться взаємодіяти.

3. Основні складові технології профайлінгу як методу розкриття та розслідування злочинів – аналіз механізму злочинного діяння та аналіз жертви злочину.

4. Застосування технологій профайлінгу в умовах невизначеності (коли особистість злочинця невстановлена) допоможуть слідчому визначити та звужити коло підозрюваних; встановити зв'язки між аналогічними злочинами та поєднати їх у серію злочинів з одним виконавцем, а також підготуватися до майбутньої взаємодії з конкретною особою, з урахуванням її можливих поведінкових реакцій.

5. Найчастіше слідчі застосовують технології профайлінгу під час допитів, тобто в умовах безпосередньої взаємодії з допитуваною особою.

6. Оволодінню слідчими прийомами аудіовізуальної психодіагностики сприяють розвинена професійна спостережливість та вміння встановлювати психологічний контакт.

7. Застосування дедуктивно-кримінологічного психологічного профілювання слідчими дозволить значно підвищити результативність і ефективність їх роботи по розшуку і викриттю злочинців.

8. Існує проблема відсутності належної підготовки слідчих до застосування технологій профайлінгу у професійній діяльності, що зумовлює необхідність розвитку та удосконалення у них відповідних професійних компетенцій під час отримання фахової освіти, підвищення кваліфікації та в умовах організації відповідних тренінгів.

Список використаних джерел:

1. Проблематика етнічного профайлінгу в діяльності поліції: аналіз сучасної західної літератури: наук.-практ. вид. /за заг. ред. Дж. Перлина. Львів: Астролябія, 2011. – 632.
2. Романець В.А. Історія психології XIX – початку XX століття: навч. посіб. Київ: Виша шк, 1995. – 614 с.
3. Идентификация Бертильона: система, которая позволила 30 лет эффективно ловить преступников. URL: <https://kulturologia.ru/blogs/040717/35162/>
4. Ениколопов С.Н., Ли Н.А. Психологические особенности криминального профайлинга. *Психологическая наука и образование*. 2007, № 5. С. 295-299.
5. Арпентьева М.А. Профайлинг в работе сотрудников пограничных войск. URL: <http://ips.gpk.gov.by/upload/iblock/294/Sbornik-21.02.2018-CHast-1.pdf>
6. Палій А.А. *Диференціальна психологія*. URL: https://pidruchniki.com/10810806/psihologiya/konstitutsiyna_tipologiya_osobistostey_sheldona
7. Образцов В.А., Богомолова С.И. Криминалистическая психология: методы, рекомендации, практика раскрытия: учеб. пособ. – М., 2002.
8. Юридическая психология. Юридическая психология в лицах. URL: <http://yurpsy.com/files/lica.htm>
9. Douglas et al. Criminal profiling from crime scene analysis /John E. Douglas M.S., Robert K. Ressler M.S., Ann W. Burgess R.N., D.N.Sc., Carol R. Hartman R.N., D.N.Sc. First published: September 1986 Behavioral Sciences & the Law. – Volume 4, Issue 4 Autumn (Fall) 1986. P. 401-421. URL: <http://ravenndragon.net/montgomery/crimprofiling.pdf>
10. National Center for the Analysis of Violent Crime (NCAVC) /Investigative & Operations Support /Critical Incident Response Group (CIRG) II Federal Bureau of Investigation. URL: <https://www.fbi.gov/services/cirg>

11. Психологический портрет Чикатило. URL: https://www.factruz.ru/bad_force_5/psychological-portrait-of-chikatilo.htm
12. Ахмедшин Р.Л. Методика построения психологического профиля неизвестного преступника в зарубежной криминалистике. Иркутск, 2000.
13. Ахмедшин Р.Л., Кубрак Н.В. Содержание стадий методики построения «психологического портрета» неизвестного преступника. Иркутск, 2000.
14. Фионик Дм. Откуда берутся серийные убийцы: где полиция прячет трупы. *Антикор.* 04 янв. 2019. URL: https://antikor.com.ua/articles/279090-otkuda_berutsja_serijnye_ubijtsy_gde_politsija_prjachet_trupy
15. Фионик Дм. Откуда берутся серийные убийцы. Операция «Упырь»: как ловили харьковского душителя. *Украина криминальная.* 2 ноябр. 2018. URL: <http://cripo.com.ua/gangsters/otkuda-berutsya-serijnye-ubijtsy-operatsiya-upyr-kak-lovili-hartsyzskogo-dushitelya/>
16. Юридика психологія : підруч. /Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.; заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсєєва. – К.: КНТ, 2007. – 360 с.
17. Курт Бартон. Психология криминального поведения. Междунар. изд 7-е. СПб «ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК», М., «ОЛМА-ПРЕСС», 2004. с.
18. Гетьман Г.Н. Психологический профиль: проблемы моделирования личности неизвестного преступника. *Cyberleninka* научн. эл. библиотечка. 2013. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/psihologicheskij-profil-problemy-modelirovaniya-lichnosti-neizvestnogo-prestupnika>
19. Седнев В.В., Ирхин Ю.Б., Одерий О.В., Коструб А.Н. Методология психологического портретирования при раскрытии и расследовании серийных насильственных преступлений: итоги и перспективы развития. *Криміналістичний вісник*, № 1 (17), 2012. С 6-14.
20. Кудин В.А., Статный В.М. Профайлинг в деятельности органов внутренних дел: от теории и методологии к практике. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/v/profayling-v-deyatelnosti-organov-vnutrennih-del-ot-teorii-i-metodologii-k-praktike>

21. David Canter and Donna Youngs. Beyond «Offender Profiling»: The Need for an Investigative Psychology. *Handbook of Psychology in Legal Contexts*. Second Edition / Ed. David Carson and Ray Bull. University of Portsmouth, UK, 2003. P. 171-207. URL: <https://www.al-edu.com/wp-content/uploads/2014/05/Handbook-of-Psychology-in-Legal-Contexts-2ed-Wiley-2003.pdf>

22. Цільмак О.М. Тактичні особливості застосування методу «Діаграма мети та мотивів умисного вбивства». *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. С. 85-89.

23. Максименко С.М., Медведєв В.С. Юридична психологія: підручник. – Київ: Видав. Дім «Слово», 2018. – 448 с.

24. Белкин Р.С. Сквозь завесу тайны. – М., 1989. – С. 87-88.

25. Сафуанов Ф.С., Назарова Е.А. Сравнительный анализ различных методов составления психологического портрета предполагаемого преступника. *Психология и право*. 2011. № 3.

26. Шпагина Е.М. Интегрированная природа метода психологического портретирования в правоохранительной деятельности. *Психология и право*. 2015. Том. 5, № 4. С. 71–79. Портал психологических изданий *PsyJournals.ru*. URL: http://psyjournals.ru/psyandlaw/2015/n4/Shpagina_full.shtml

27. Головков Д.А., Пархимович П.И. Юридическая психология: учеб пособ. – Мн. 2004. URL: <http://yurpsy.com/files/ucheb/belor/020.htm>

28. Губин А.В., Чуфаровский Ю.В. Общение в нашей жизни. М., 1992.

29. Пономаренко В.В. Практическая характерология с элементами прогнозирования (методика «семь радикалов»). – Ростов-н/Д.: Феникс, 2006. – 252 с. (Психологический практикум).

30. Пономаренко В.В. Психотипы: методика 7 радикалов. URL: <https://docplayer.ru/27018771-Psihotipy-metodika-7-radikalov-po-v-v-ponomarenko.html>

31. Профайлер. URL: <https://profailer.com/psikhotipy/>

32. Професійне спілкування пенітенціарного персоналу: навч.-метод. посіб. / Медведєв В. С., Синьов В. М., Скоков С. І. – К.: [б. в.], 2003. – 152 с.

33. Галустян О.А. Юридико-психологічна характеристика нейтралізації слідчим негативного психологічного впливу з боку допитуваних: дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2013. 242 с.

**Результати
вивчення думки слідчих щодо застосування ними технологій
профайлінгу в процесі досудового розслідування**

Загальна характеристика вибірки (21 слідчий)

Загальна інформація		К-сть слідчих	%
Стать	чоловіки	15	71
	жінки	6	29
Вік	до 25 років	12	57
	від 26 до 30 років	3	14
	понад 30 років	6	29
Стаж роботи у слідчих підрозділах	до 3-х років	14	67
	3–5 років	3	14
	6-10 років	2	9
	11–15 років	1	5
	16-20 років	1	5
	понад 20 років	0	0

**Обставини, що характеризують стан визначеності питання щодо
застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності
(кількісно-якісні показники)**

№ з/п	Інформація, отримана при вивченні думки	К-сть слідчих	%
	Як часто у своїй професійній діяльності Вам доводилось застосовувати технології профайлінгу?		
а)	при розслідуванні кожного кримінального провадження	3	14
б)	при розслідуванні більшості кримінальних проваджень	9	43
в)	при розслідуванні приблизно половини кримінальних проваджень	5	24
г)	при розслідуванні меншості кримінальних проваджень	3	14
д)	практично ніколи	2	9
	Чи вважаєте Ви ефективним застосування технологій профайлінгу у слідчій діяльності?		
а)	так	20	95
б)	ні	1	5

**Обставини, що характеризують рівень підготовки слідчих
до застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності**

№ з/п	Інформація, отримана при вивченні думки	К-сть слідчих	%
	Застосування технологій профайлінгу допомагає Вам у: (можна зазначити декілька варіантів відповідей)?		
а)	висуванні версій по злочину	7	33
б)	розкритті злочину по «гарячих слідах»	5	24
в)	виявленні неправдивої інформації	16	76
г)	розумінні психічних станів та намірів особи	14	67
д)	інше	-	-
	Найчастіше застосування технологій профайлінгу Вами здійснюється (можна зазначити декілька варіантів відповідей):		
а)	при складанні психологічного портрету за відсутності безпосереднього контакту з особою	7	33
б)	допиті	17	81
в)	одночасному допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування розбіжностей у їхніх показаннях	10	48
г)	обшуку	4	19
д)	слідчому експерименті	6	28
е)	інше	-	-
	Що, на Вашу думку, є визначальним при оцінці та прогнозуванні поведінки людини? (можна зазначити декілька варіантів відповідей)?		
а)	вираз обличчя (міміка, погляд тощо)	15	71
б)	рухи рук/тіла (положення рук/ніг – стискання кулаків, схрещення, тремтіння тощо)	17	81
в)	особливості мовлення (темп мови, голосність, дихання тощо)	15	71
г)	вазомоторні реакції (зміна кольору шкіри, потовиділення, пересихання губ тощо)	6	28
д)	інше	-	-
	Якою мірою застосування технологій профайлінгу сприяло ефективному психологічному впливу на особу?		
а)	сприяло	5	24
б)	частково сприяло	8	38
в)	важко відповісти	8	38
	Де Ви ознайомилися з технологіями профайлінгу (можна зазначити декілька варіантів відповідей)?		
а)	в закладах вищої освіти	4	19
б)	самоосвіта	4	19
в)	власний професійний досвід	11	52
г)	досвід колег	6	28
д)	інше	3	14
	Чи проходили Ви навчання на курсах підвищення кваліфікації?		
а)	так	10	48
б)	ні	11	52
	Чи висвітлювалися під час підвищення кваліфікації питання		

	застосування технологій профайлінгу в слідчій діяльності?		
а)	так	7	33
б)	ні	14	64
	Які, на вашу думку, особистісні якості сприяють оволодінню технологій профайлінгу?		
а)	наявність розвиненого інтелекту	11	52
б)	професійна спостережливість	17	81
в)	уміння встановлювати психологічний контакт	14	67
г)	уміння прогнозувати поведінку іншої особи	12	57
д)	саморегуляція професійної поведінки	1	5
е)	інше	-	-